Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PRIIT PIKAMÄE
9 päivänä kesäkuuta 2022 [1]

Asia C-69/21

X
vastaan
Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

(Ennakkoratkaisupyyntö – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (Haagin alioikeus, 's-Hertogenboschin istuntopaikka, Alankomaat))

Ennakkoratkaisupyyntö – Rajavalvonta, turvapaikka ja maahanmuutto – Maahanmuuttopolitiikka – Direktiivi 2008/115/EY – Laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttaminen – Palauttamismenettelyn kohteena oleva kolmannen maan kansalainen, jolla on vakava sairaus – Kivunlievitykseen tähtäävä hoito – Hoito, jota ei ole saatavilla alkuperämaassa – Kieltäytyminen maastapoistamisen lykkäämisestä – Euroopan unionin perusoikeuskirja – 4 artikla – Oikeus olla joutumatta epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kohteeksi – 7 artikla – Oikeus yksityiselämän kunnioittamiseen

1. Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimelta kysytään edellytyksistä, joiden täyttyessä kolmannen maan kansalaisen terveydentila voi olla esteenä sille, että hänet poistetaan maasta direktiivin 2008/115/EY [2] nojalla.

2. Unionin tuomioistuin on jo tuomiossa MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu) [3] todennut, että Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 4 artikla voi lähtökohtaisesti rajoittaa direktiivissä 2008/115 tarkoitetun maastapoistamista koskevan toimenpiteen täytäntöönpanoa. Tässä tapauksessa unionin tuomioistuinta pyydetään selventämään oikeuskäytäntönsä ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa tässä tuomiossa vahvistettua arviointiperustetta sille vakavuuskynnykselle, jonka ylittyessä kyse voi olla epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kiellon rikkomisesta.

3. Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimen on erityisesti otettava kantaa siihen, voidaanko sitä, että maastapoistamisen seurauksena kolmannen maan kansalaisen kokema kipu voimistuu hänen taudinkuvansa pysyessä muuttumattomana, pitää tämän kansalaisen terveydentilan "heikentymisenä" asiaa koskevassa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla, ja siihen, voivatko jäsenvaltiot säätää tiukasta määräajasta, jossa tämän heikentymisen on tapahduttava.

1 Alkuperäinen kieli: ranska.

2 Jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi 16.12.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2008, L 348, s. 98).

3 Tuomio 24.4.2018 (C-353/16, EU:C:2018:276; jäljempänä tuomio MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu)).

4. Unionin tuomioistuimen on lisäksi otettava kantaa siihen, mitä oikeudellisia arviointiperusteita on sovellettava, kun kolmannen maan kansalaisen maastapoistamisen täytäntöönpano on ristiriidassa tämän yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden kanssa, sellaisena kuin se ilmenee perusoikeuskirjan 7 artiklasta, ja täsmennettävä, onko tämän kansalaisen terveydentila otettava huomioon osana hänen yksityiselämäänsä.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

5. Käsiteltävän asian kannalta merkityksellisiä ovat direktiivin 2008/115 1, 5 ja 9 artikla sekä perusoikeuskirjan 4 ja 7 artikla ja 19 artiklan 2 kohta.

B Alankomaiden oikeus

6. Vuoden 2000 ulkomaalaislain (Vreemdelingenwet 2000, jäljempänä ulkomaalaislaki) 64 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Maastapoistamista koskevan päätöksen täytäntöönpanoa on lykättävä niin kauan kuin ulkomaalaisen tai hänen perheenjäsenensä terveydentila ei salli matkustamista.”

7. Vuoden 2000 ulkomaalaisasioita koskevassa yleiskirjeessä (Vreemdelingencirculaire 2000, jäljempänä ulkomaalaisasioita koskeva yleiskirje) todetaan seuraavaa:

”– –

7. Maastapoistamista koskevan päätöksen täytäntöön panematta jättäminen terveyteen liittyvistä syistä

7.1. Yleistä

[Immigratie- en naturalisatiedienst (IND) (maahanmuutto- ja kansalaisuusvirasto, Alankomaat)] voi lykätä maastapoistamista [ulkomaalaislain] 64 §:n nojalla, jos

– ulkomaalainen ei lääketieteellisistä syistä pysty matkustamaan tai

– lääketieteellisten syiden perusteella on olemassa todellinen vaara, että [Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus)] 3 artiklaa rikotaan.

7.1.1. Ulkomaalainen ei pysty matkustamaan

Ulkomaalaisen maastapoistamista lykätään [ulkomaalaislain] 64 §:n nojalla, jos [Bureau Medische Advisering (BMA) (turvallisuus- ja oikeusministeriön lääketieteellinen asiantuntijayksikkö, Alankomaat)] ilmoittaa, että lääketieteelliseltä kannalta ulkomaalaisen tai hänen perheenjäsenensä terveydentila ei salli matkustamista.

– –

7.1.3. Lääketieteellisten syiden perusteella olemassa oleva todellinen vaara, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa rikotaan

Ulkomaalaisen maastapoistamista lykätään [ulkomaalaislain] 64 §:n nojalla, jos lääketieteellisten syiden perusteella on olemassa todellinen vaara, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa rikotaan.

Todellinen vaara, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa rikotaan, on olemassa ainoastaan, jos

– BMA:n lausunnosta ilmenee, että hoidotta jääminen johtaisi mitä todennäköisimmin lääketieteelliseen hätätilanteeseen, ja

– tarvittavaa hoitoa ei ole saatavilla alkuperämaassa tai pysyvässä asuinmaassa tai

– vaikka hoitoa on saatavilla, hoitoon pääsy ei selvästikään ole mahdollista.

Lääketieteellinen hätätilanne

Lääketieteellisellä hätätilanteella tarkoitetaan IND:n mukaan tilannetta, jossa ulkomaalainen kärsii sairaudesta, jonka osalta nykyisen lääketieteellisen tietämyksen perusteella on selvää, että hoidotta jääminen johtaa kolmen kuukauden kuluessa kuolemaan, invaliditeettiin tai muunlaiseen vakavaan psyykkiseen tai fyysiseen haittaan.

_ _”

II Pääasian tosiseikat, pääasian oikeudenkäynti, ennakkoratkaisukysymykset ja asian käsittely unionin tuomioistuimessa

8. X on vuonna 1988 syntynyt Venäjän kansalainen, joka sairastui 16-vuotiaana harvinaiseen verisyöpään, johon hän saa parhaillaan hoitoa Alankomaissa. Hänen hoitonsa muodostuu erityisesti flebotomiasta sekä lääkekannabiksen antamisesta kivunlievitykseen. Venäjällä tämä kannabikseen perustuva hoito ei ole sallittua.

9. X jätti 31.10.2013 ensimmäisen turvapaikkahakemuksen Alankomaissa. Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid kuitenkin katsoi, että Ruotsin kuningaskunta on vastuussa tämän hakemuksen käsittelystä. Päätös on lainvoimainen.

10. X pyysi 13.12.2013 ulkomaalaislain 64 §:n nojalla maastapoistamisensa lykkäämistä terveysongelmiensa vuoksi. Vastaaja hylkäsi pyynnön 24.12.2013 antamallaan päätöksellä, joka on niin ikään lainvoimainen.

11. X jätti 19.5.2016 uuden turvapaikkahakemuksen Alankomaissa, koska määräaika hänen siirtämisekseen Ruotsiin oli päättynyt. Hakemuksensa tueksi X vetosi siihen, että hänen Venäjällä saamansa hoito aiheutti hänelle sivuvaikutuksia ja että hän oli sittemmin huomannut lääkekannabiksen sopivan paremmin terveydentilaansa. Koska kannabiksen käyttö ei ollut sallittua hänen alkuperämaassaan, hän oli kasvattanut kannabista lääkekäyttöön, mistä oli

aiheutunut hänelle sellaisia ongelmia, että hän tarvitsi vastedes kansainvälistä suojelua. Kyseisen hakemuksen yhteydessä X pyysi myös uudelleen maastapoistamisensa lykkäämistä ulkomaalaislain 64 §:n nojalla.

12. BMA:n lausunnon saatuaan valtiosihteeri hylkäsi 29.3.2018 tekemällään päätöksellä X:n turvapaikkahakemuksen, koska hän ei pitänyt ongelmia, joita hakija väitti kohdanneensa Venäjällä, uskottavina. Lisäksi hän päätti, että hakija ei voi saada tavanomaista oleskelulupaa, ja kieltäytyi hyväksymästä hänen pyyntöään paluuvelvoitteen täytäntöönpanon lykkäämisestä ulkomaalaislain 64 §:n nojalla.

13. Rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (Haagin alioikeus, 's-Hertogenboschin istuntopaikka, Alankomaat) kumosi tämän päätöksen osittain 20.12.2018 antamallaan tuomiolla, jonka Raad van State (ylin hallintotuomioistuin, Alankomaat) pysytti 28.3.2019. Vaikka se katsoi, että X ei voinut vedota pakolaisasemaan tai toissijaiseen suojeluasemaan, se kuitenkin määräsi valtiosihteerin tutkimaan uudelleen sekä X:n väitteen tämän oikeudesta saada oleskelulupa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan perusteella että tämän pyynnön ulkomaalaislain 64 §:n soveltamisesta.

14. Valtiosihteeri kieltäytyi 19.2.2020 uudelleen myöntämästä X:lle määräaikaista oleskelulupaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan nojalla ja lykkäämästä hänen maastapoistamistaan. Samalla päätöksellä valtiosihteeri teki palauttamispäätöksen, jolla X velvoitettiin poistumaan Alankomaiden alueelta neljän viikon kuluessa.

15. X valitti tästä päätöksestä ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen. Hän katsoo, että hänelle on myönnettävä oleskelulupa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan nojalla tai että ainakin hänen maastapoistamistaan on lykättävä ulkomaalaislain 64 §:n nojalla. Hän vetoaa tältä osin siihen, että kivunlievitys kannabiksen avulla on hänelle siinä määrin olennaista, ettei hän voisi enää elää ihmisarvoista elämää, jos tämä hoito keskeytettäisiin. Hän toteaa erityisesti, että jos hoito keskeytettäisiin, kipu olisi niin voimakasta, ettei hän voisi enää nukkua tai syödä, mistä olisi paitsi fyysisiä myös psyykkisiä seurauksia, sillä hän masentuisi ja tulisi itsetuhoiseksi.

16. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa aluksi, että Alankomaiden säännöstön mukaan maastapoistamista voidaan lykätä, jos ulkomaalainen ei lääketieteellisistä syistä pysty matkustamaan tai jos lääketieteellisten syiden perusteella on olemassa todellinen vaara, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa rikotaan. Tässä viimeksi mainitussa tilanteessa BMA:n lausunnosta on ilmettävä, että hoidon keskeyttäminen johtaisi mitä todennäköisimmin "lääketieteelliseen hätätilanteeseen" ja että soveltuvaa hoitoa ei ole saatavilla alkuperämaassa tai että tämän ulkomaalaisen ei ole mahdollista päästä tällaiseen hoitoon.

17. X toimitti 19.5.2016 aloitetun turvapaikkamenettelyn yhteydessä useita lääketieteellisiä asiakirjoja tukeakseen väitettään, jonka mukaan hänen maastapoistamistaan on perusteltua lykätä hänen terveysongelmiensa vuoksi.

18. BMA totesi valtiosihteerin pyynnöstä antamissaan lausunnoissa, että vaikka ilman flebotomiaa on odotettavissa, että X joutuisi lyhyellä aikavälillä lääketieteelliseen hätätilanteeseen, tätä hoitoa on kuitenkin saatavilla Venäjällä. Sen sijaan BMA katsoi, että koska kannabiksen tehoa lääkkeenä ei ole näytetty toteen, kannabikseen perustuvan hoidon keskeyttämisestä aiheutuviin terveydellisiin seurauksiin on mahdotonta ottaa kantaa. BMA huomautti myös, ettei mistään sellaisesta kipuun liittyvästä vaikutuksesta ollut raportoitu, jonka vuoksi olisi pelättävissä X:n kuolevan tai joutuvan päivittäisissä toiminnoissa muista

riippuvaiseksi. BMA:n mukaan ei siten voitu katsoa, että kannabiksen käyttö estäisi lääketieteellisen hätätilanteen syntymisen lyhyellä aikavälillä. BMA totesi vielä, että on olemassa riittävästi muita kipulääkkeitä, joilla X:ää voitaisiin hoitaa.

19. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan X:n esittämistä tiedoista ilmenee kuitenkin häntä hoitavien lääkärien katsovan, että lääkekannabis on ainoa asianmukainen hoito kipuun ja että muut kipulääkkeet on kontraindisoitu. Kyseisen tuomioistuimen mukaan X on myös osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että lääkekannabikseen perustuvaa hoitoa määrätään ja käytetään ainoastaan, jos muut kipua lieventävät vaihtoehdot ovat osoittautuneet paitsi tehottomiksi myös kontraindisoiduiksi.

20. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa myös, ettei X:n alkuperämaassa ollut saatavilla mitään asianmukaista kipuhoitoa, mukaan lukien lääkekannabiksella toteutettava hoito. Jos hänen maastapoistamistaan ei lykätä, hänen kipuunsa annettava hoito siis keskeytyy ja hänen kipunsa voimistuu. Tältä osin kyseinen tuomioistuin toteaa, että X:n esittämien tietojen mukaan kipu pysyy lääkekannabiksella hoidettuna juuri ja juuri siedettävänä. Näiden tietojen perusteella ei kuitenkaan voida määrittää, aiheuttaisiko hänen hoitonsa keskeyttämisestä seuraava kivun voimistuminen taudin oireiden pahenemista, vaikka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käytettävissä olevien tietojen perusteella on todennäköistä, ettei näin ole.

21. Ennen kuin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää lääketieteellistä asiantuntijalausuntoa X:n kivun mahdollisesta voimistumisesta siinä tapauksessa, että häntä ei enää hoideta lääkekannabiksella, se pitää siis tarpeellisena selvittää unionin oikeuden tulkinnan perusteella, minkä oikeussääntöjen perusteella tällaisen seikan huomioon ottamista on arvioitava.

22. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa tältä osin, että unionin tuomioistuin ei ole vielä tulkinnut perusoikeuskirjan 19 artiklan 2 kohtaa, luettuna yhdessä sen 1 ja 4 artiklan kanssa, määrittääkseen, voivatko lääketieteelliset syyt olla esteenä kolmannen maan kansalaisen maastapoistamiselle, kun hänen tautinsa oireet eivät todennäköisesti pahenisi mutta hänen kipunsa voimistuisi huomattavasti siinä tapauksessa, että hänet palautetaan, koska hänen alkuperämaassaan ei ole saatavilla asianmukaista hoitoa.

23. Kyseinen tuomioistuin huomauttaa, että tuomiossa Paposhvili v. Belgia [4] tarkoitetun terveydentilan nopeaa heikkenemistä koskevan vaatimuksen mukaisesti Raad van Staten vakiintuneessa oikeuskäytännössä katsotaan, että ainoastaan hoidon keskeyttämistä seuraavien kolmen kuukauden kuluessa ilmenneet terveydelliset seuraukset on otettava huomioon määritettäessä, johtaako tällainen keskeyttäminen lääketieteellisen hätätilanteeseen. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei kuitenkaan ole vahvistanut kyseisessä tuomiossa nimenomaista määräaikaa. Siksi se pitää tarpeellisena määrittää, voivatko vakavasti sairaan kolmannen maan kansalaisen hoidon keskeyttämisestä aiheutuvat seuraukset siinä tapauksessa, että hänet palautetaan alkuperämaahansa, kuulua sairauden luonteesta ja sen hoidosta riippumatta perusoikeuskirjan 4 artiklan soveltamisalaan vain, jos ne ilmenevät kolmen kuukauden kuluessa.

24. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tuo lisäksi esille, että Raad van Staten mukaan ulkomaalaislain 64 § velvoittaa myös tutkimaan, voiko kolmannen maan kansalaisen, jolla on erityisen vakava henkinen tai fyysinen sairaus, maastapoistamista koskeva toimenpide itsessään johtaa todelliseen vaaraan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan rikkomisesta. Tämä

[4] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.12.2016 (jäljempänä tuomio Paposhvili, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810).

arviointi olisi kuitenkin tehtävä yksinomaan tutkittaessa, pystyykö tällainen kolmannen maan kansalainen matkustamaan, minkä vuoksi BMA:lta ei ole koskaan kysytty, voivatko terveydelliset seuraukset johtua pelkästään maastapoistamisesta, eikä näitä seurauksia oteta huomioon määritettäessä, onko ulkomaalaisasioita koskevassa yleiskirjeessä tarkoitettu ”lääketieteellinen hätätilanne” esteenä tällaiselle maastapoistamiselle, jos kyseisen kansalaisen saamaa hoitoa ei ole saatavilla tai tähän hoitoon ei ole mahdollista päästä alkuperämaassa.

25. Tällaisen arvioinnin yhteydessä psyykkisten seurausten, kuten itsemurhariskin, lisääntyminen voi tämän tuomioistuimen mukaan tuskin olla esteenä maastapoistamiselle, vaikka se voi synnyttää lääketieteellisen hätätilanteen.

26. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo myös, että on ratkaistava, voivatko kolmannen maan kansalaisen lääketieteellinen tilanne ja se, että hän saa hoitoa jäsenvaltiossa, jossa hän oleskelee, olla osa yksityiselämää, jonka kunnioittaminen on varmistettava perusoikeuskirjan 7 artiklassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa tarkoitetulla tavalla.

27. Tässä tapauksessa X väittää, että hänen hoitonsa kuuluu hänen yksityiselämänsä kunnioittamiseen ja on esteenä hänen maastapoistamiselleen.

28. Tässä tilanteessa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii, onko jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten tutkittava, onko kolmannen maan kansalaiselle myönnettävä yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden nojalla oleskeluoikeus hänen vakavien terveysongelmiensa ja hänen tässä valtiossa saamansa hoidon perusteella ja onko tämän kansalaisen yksityiselämän kunnioittaminen otettava huomioon ratkaistaessa hänen pyyntönsä häntä koskevan maastapoistamista koskevan toimenpiteen lykkäämisestä.

29. Tässä tilanteessa rechtbank Den Haag, zittingsplaats ’s-Hertogenbosch on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Voiko lääkärinhoidon keskeytymisestä aiheutuva kivun huomattava voimistuminen taudinkuvan pysyessä muuttumattomana johtaa tilanteeseen, joka on [perusoikeuskirjan] 19 artiklan 2 kohdan vastainen, kun kyseistä määräystä luetaan yhdessä perusoikeuskirjan 1 ja 4 artiklan kanssa, jos [direktiivistä 2008/115] johtuvaan poistumisvelvoitteeseen ei myönnetä lykkäystä?

2) Onko sellaisen kiinteän määräajan asettaminen, jonka kuluessa hoidotta jäämisen seurausten on ilmettävä, jotta [direktiivistä 2008/115] johtuvalle paluuvelvoitteelle on katsottava olevan lääketieteellisiä esteitä, perusoikeuskirjan 4 artiklan mukaista, kun kyseistä määräystä luetaan yhdessä perusoikeuskirjan 1 artiklan kanssa? Jos kiinteän määräajan asettaminen ei ole unionin oikeuden vastaista, voiko jäsenvaltio asettaa kaikkien mahdollisten sairauksien ja kaikkien mahdollisten terveydellisten seurausten tapauksessa saman yleisen määräajan?

3) Onko säännös, jonka mukaan tosiasiallisen maastapoistamisen seurauksia on arvioitava yksinomaan siltä kannalta, voiko ulkomaalainen matkustaa, ja jos voi, millä edellytyksillä, perusoikeuskirjan 19 artiklan 2 kohdan mukainen, kun kyseistä määräystä luetaan yhdessä perusoikeuskirjan 1 ja 4 artiklan sekä [direktiivin 2008/115] kanssa?

4) Edellytetäänkö perusoikeuskirjan 7 artiklassa, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan 1 ja 4 artiklan kanssa sekä [direktiivin 2008/115] taustaa vasten, että ulkomaalaisen terveydentilaa ja hoitoa, jota hän saa jäsenvaltiossa, on arvioitava tutkittaessa kysymystä, onko hänen oleskelunsa sallittava yksityiselämään liittyvistä syistä? Edellytetäänkö perusoikeuskirjan 19 artiklan 2 kohdassa, kun sitä luetaan perusoikeuskirjan 1 ja 4 artiklan kanssa sekä [direktiivin 2008/115] taustaa vasten, että arvioitaessa, voivatko terveysongelmat olla esteenä maastapoistamiselle, on otettava huomioon myös perusoikeuskirjan 7 artiklassa tarkoitettu yksityis- ja perhe-elämä?”

30. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet X, Alankomaiden hallitus ja Euroopan komissio.

31. Näitä samoja osapuolia kuultiin 7.3.2022 pidetyssä istunnossa.

III Asian tarkastelu

A Unionin tuomioistuimen toimivalta ja ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottaminen

32. Alankomaiden hallitus väittää, että ennakkoratkaisukysymykset on jätettävä tutkimatta, koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt ne ennenaikaisesti. Koska direktiiviä 2008/115 sovelletaan ainoastaan, jos kyseessä oleva kolmannen maan kansalainen oleskelee maassa laittomasti, sen tulkinta, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan kanssa, ei ole tämän hallituksen mukaan tarpeen pääasian ratkaisemisen kannalta, vaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on ensin selvitettävä, onko X:llä oikeus saada oleskelulupa Alankomaissa.

33. Tämän väitteen hylkäämiseksi riittää, kun todetaan, että unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansalliset tuomioistuimet voivat vapaasti saattaa asian unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi *missä tahansa asianmukaiseksi katsomassaan oikeudenkäyntimenettelyn vaiheessa*,[5] joten ennakkoratkaisupyyntöä ei voida jättää tutkimatta pelkästään sillä perusteella, että se on tehty kansallisen menettelyn liian aikaisessa vaiheessa. Unionin tuomioistuin on sitä paitsi jo katsonut voivansa vastata ennakkoratkaisukysymyksiin, jotka kansallinen tuomioistuin esitti sille ennen kuin se oli tutkinut, voidaanko asia ratkaista yksinomaan kansallisen lainsäädännön nojalla.[6]

34. Alankomaiden hallitus katsoo myös, että toinen ennakkoratkaisukysymys on jätettävä tutkimatta siltä osin kuin se koskee kolmannen maan kansalaisen maastapoistamisen täytäntöönpanon tapauksessa tämän terveydentilan heikkenemisen arvioimiseen sovellettavan tiukan määräajan laillisuutta, vaikka tämä määräaika ei ole pääasian ratkaisun kannalta ratkaiseva seikka.

35. Tätä väitettä ei voida hyväksyä. X:ää koskeva palauttamispäätös perustui muun muassa siihen, että mahdollisuus lyhyellä aikavälillä syntyvästä lääketieteellisestä hätätilanteesta, jos hänet palautetaan, oli suljettu pois. On kuitenkin selvää, että sovellettavan Alankomaiden säännöstön mukaan lääketieteellisen hätätilanteen syntymistä arvioidaan ulkomaalaisasioita koskevassa yleiskirjeessä tarkoitetun kolmen kuukauden määräajan valossa. Totean vielä, että kysymys tämän määräajan laillisuudesta on erityisen keskeinen, koska ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee,

[5] Ks. mm. tuomio 26.6.2019, Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, 35 ja 39 kohta).

[6] Tuomio 29.10.2020, Veselības ministrija (C-243/19, EU:C:2020:872, 63 kohta).

toisin kuin Alankomaiden hallitus väittää kirjallisissa huomautuksissaan, että X:n kivut liittyvät hänen sairauteensa ja ettei hänen alkuperämaassaan Venäjällä ole mitään vaihtoehtoista hoitomuotoa, jolla hänen kipujaan voitaisiin lievittää.

36. Alankomaiden hallitus katsoo vielä, että unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tutkia neljättä ennakkoratkaisukysymystä siltä osin kuin se koskee sitä, voiko oleskeluoikeus perustua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan. Kyseisen hallituksen mukaan tämä kysymys on jätettävä myös tutkimatta, mikäli ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii selvittämään, velvoitetaanko perusoikeuskirjan 7 artiklassa jäsenvaltiot myöntämään oleskeluoikeus kaikille X:n tilanteessa oleville kolmansien maiden kansalaisille.

37. Totean jälleen olevani eri mieltä Alankomaiden hallituksen esittämistä perusteluista. On selvää, että kyseinen kysymys ei koske Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa vaan perusoikeuskirjan 7 artiklaa. Se, onko kyseiselle kolmannen maan kansalaiselle myönnettävä oleskeluoikeus, kuuluu neljännen ennakkoratkaisukysymyksen asiasisällön arviointiin.[7]

38. Katson näin ollen, että unionin tuomioistuin on toimivaltainen tutkimaan käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön ja että se on otettava kokonaisuudessaan tutkittavaksi.

B Asiakysymys

1. Ensimmäinen ja toinen kysymys

39. Kahdella ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy ennen kaikkea, onko direktiiviä 2008/115, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 4 artiklan ja 19 artiklan 2 kohdan kanssa, tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että kolmannen maan kansalaiseen, joka on vakavasti sairas ja oleskelee laittomasti jäsenvaltion alueella, kohdistetaan maastapoistamista koskeva toimenpide tilanteessa, jossa taudin muiden oireiden pysyessä muuttumattomana hänen kipunsa voimistuisi merkittävästi sen vuoksi, että ainoaa tehokasta kivunlievitystä ei ole laillisesti saatavilla hänen alkuperämaassaan, tai ainakaan silloin, jos tämä hänen kipunsa merkittävä voimistuminen ilmenee yli kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun hänet on palautettu alkuperämaahansa.

a) Alustavat toteamukset

40. Aluksi on huomattava, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien tietojen mukaan X, joka on kyseessä oleva kolmannen maan kansalainen, ei voi vaatia pakolaisasemaa, toissijaista suojeluasemaa tai tavanomaista oleskelulupaa Alankomaissa. Koska X on Alankomaiden alueella täyttämättä henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta unionin säännöstöstä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/399 (Schengenin rajasäännöstö)[8] 5 artiklassa asetettuja maahantuloedellytyksiä tai muita tähän valtioon tulon taikka siellä oleskelun tai asumisen edellytyksiä, hän oleskelee siellä laittomasti direktiivin 2008/115 3 artiklan 2 alakohdassa tarkoitetulla tavalla. Tästä seuraa, että X:n tilanteeseen sovelletaan tämän direktiivin säännöksiä.

7 Ks. tuomio 29.3.2012, 3M Italia (C-417/10, EU:C:2012:184, 23 kohta).

8 EUVL 2016, L 77, s. 1.

41. Tässä direktiivissä jäsenvaltiot velvoitetaan tekemään palauttamispäätös laittomasti oleskelevista kolmansien maiden kansalaisista (6 artikla) ja toteuttamaan kaikki tarvittavat toimenpiteet pannakseen täytäntöön tällaisen päätöksen, jos henkilö ei poistu vapaaehtoisesti (8 artikla). Koska kansallisten palauttamismenettelyjen toteuttaminen on direktiivin 2008/115 soveltamista perusoikeuskirjan 51 artiklassa tarkoitetulla tavalla, tässä asiassa on sovellettava perusoikeuskirjaa.

42. X:n vakavan sairauden vuoksi hänen maastapoistamiselleen voisi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan olla esteenä perusoikeuskirjan 4 artikla (”Ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla”) ja sen 19 artiklan 2 kohta (”Ketään ei saa palauttaa, karkottaa tai luovuttaa sellaiseen maahan, jossa häntä vakavasti uhkaa – – epäinhimillinen tai halventava – – kohtelu”). Koska tämä kielto on olennaisilta osin vahvistettu direktiivin 2008/115 5 artiklassa, kahdessa ensimmäisessä kysymyksessä, sellaisina kuin ne on muotoiltu uudelleen, on viitattava tähän viimeksi mainittuun artiklaan, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 4 artiklan ja 19 artiklan 2 kohdan kanssa.

43. Kuten perusoikeuskirjan selityksistä[9] ilmenee, perusoikeuskirjan 4 artiklassa tarkoitettu oikeus vastaa Euroopan ihmissoikeussopimuksen 3 artiklassa turvattua oikeutta, kun taas perusoikeuskirjan 19 artiklan 2 kohta heijastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa koskevaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Tästä seuraa perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaisesti, että näiden kahden määräyksen merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa, paitsi jos tämä vaikuttaa unionin oikeuden itsenäisyyteen ja unionin tuomioistuimen riippumattomuuteen.

44. Kysymykseen siitä, ovatko perusoikeuskirjan 4 artikla ja 19 artiklan 2 kohta[10] esteenä – ja mahdollisesti millä edellytyksillä – sille, että jäsenvaltio poistaa maasta kolmannen maan kansalaisen, joka on vakavasti sairas ja oleskelee maassa laittomasti, on siten vastattava tarkastelemalla Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asioissa N. v. Yhdistynyt kuningaskunta[11] ja Paposhvili antamia tuomioita ja unionin tuomioistuimen asioissa Abdida, C. K. ym.[12] ja MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu) antamia tuomioita, jotka perustuvat pitkälti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vahvistamiin periaatteisiin. Tämän tarkastelun perusteella voidaan todeta, mitä oikeudellista arviointiperustetta on sovellettava tarkistettaessa, sopiiko kyseinen maastapoistaminen yhteen epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kiellon kanssa.

45. Ennen tämän tarkastelun aloittamista on syytä selittää lyhyesti syyt, joiden vuoksi pääasian olosuhteissa ei voida soveltaa tuomioihin N. S. ym., Jawo ja Ibrahim ym.,[13] joissa on sovellettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomion M.S.S. v. Belgian ja Kreikka[14] mukaisia ohjeita, perustuvaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, kuten kaikki asianomaiset osapuolet väittivät istunnossa.

9 EUVL 2007, C 303, s. 17.

10 Yksinkertaisuuden vuoksi viittaan jäljempänä tässä ratkaisuehdotuksessa pelkästään perusoikeuskirjan 4 artiklaan, koska sen 19 artiklan 2 kohta merkitsee tässä 4 artiklassa vahvistetun epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kiellon soveltamista palauttamistapauksessa.

11 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.5.2008 (CE:ECHR:2008:0527JUD002656505).

12 Tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453) ja tuomio 16.2.2017, C. K. ym. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127).

13 Tuomio 21.12.2011 (C-411/10 ja C-493/10, EU:C:2011:865); tuomio 19.3.2019 (C-163/17, EU:C:2019:218) ja tuomio 19.3.2019 (C-297/17, C-318/17, C-319/17 ja C-438/17, EU:C:2019:219).

14 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 21.1.2011 (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609).

46. Näissä tuomioissa unionin tuomioistuin totesi, että kansainvälistä suojelua hakevan henkilön siirto jäsenvaltiosta toiseen olisi vastoin epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kieltoa, kun tämä henkilö on ”julkisesta avusta täysin riippuvainen” ja kun tämän viimeksi mainitun valtion ”viranomaisten välinpitämättömyydestä seuraa, että [tämä henkilö] on tahdostaan ja tekemistään valinnoista riippumatta *äärimmäisessä aineellisessa puutteessa*, jossa hän ei kykene täyttämään edes kaikkein perustavanlaatuisimpia tarpeitaan, kuten ravintoon, puhtauteen ja asumiseen liittyviä tarpeita, ja joka *vahingoittaa hänen fyysistä tai henkistä terveyttään* tai saattaa hänet ihmisarvon vastaiseen alennustilaan”. [15]

47. Mielestäni on toki kiistatonta, että perusoikeuskirjan 4 artiklan ehdottomuus huomioon ottaen tätä arviointiperustetta voitaisiin käyttää myös silloin, kun jäsenvaltio aikoo palauttaa laittomasti oleskelevan kolmannen maan kansalaisen tämän alkuperämaahan. On kuitenkin todettava, että tässä tapauksessa X väittää ainoastaan, että hänen palauttamisensa Venäjälle vahingoittaisi vakavasti hänen terveyttään, eikä hän vetoa missään vaiheessa siihen, että hän olisi täysin riippuvainen julkisesta avusta ja että jos hänet palautettaisiin Venäjälle, hän olisi ”äärimmäisessä aineellisessa puutteessa” kyseisen maan viranomaisten välinpitämättömyyden vuoksi. Nähdäkseni edellä mainitussa oikeuskäytännössä edellytetään tämän asianomaisten kansallisten viranomaisten välinpitämättömyydestä aiheutuvan äärimmäisen aineellisen puutteen ja kyseessä olevan henkilön terveydentilan heikentymisen välistä syy-yhteyttä. Tätä oikeuskäytäntöä ei siten voida soveltaa nyt käsiteltävässä asiassa.

b) Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artikla palauttamiskiellon noudattamisen takeena Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä

48. Toteamus, jonka myötä viranomaisten toteuttamien, vakavasti sairaiden henkilöiden maastapoistamista koskevien toimenpiteiden yhteensopivuutta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan kanssa alettiin arvioida, sisältyy tuomioon D. v. Yhdistynyt kuningaskunta. [16] Tässä tuomiossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että karkotuksen tutkiminen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan nojalla ei voi edellyttää, että henkilön vaara joutua jonkin kielletyn kohtelun kohteeksi johtuu kohdevaltion viranomaisten tahallisista teoista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan mikään ei estä sitä tutkimasta tilanteita, joissa tämä vaara johtuu tekijöistä, joista nämä viranomaiset eivät voi olla suoraan tai välillisesti vastuussa tai jotka eivät erikseen arvioituina itsessään merkitse tämän artiklan määräysten rikkomista.

49. Tätä lähestymistapaa kehiteltiin tuomiossa Pretty v. Yhdistynyt kuningaskunta, jonka mukaan ”luonnollisesti –– aiheutuneesta sairaudesta johtuva kärsimys voi kuulua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan soveltamisalaan, jos se pahenee tai on vaarassa *pahentua* kohtelusta, joka seuraa säilöönotto-olosuhteista, karkotuksesta tai muista toimenpiteistä, joista viranomaisten voidaan katsoa olevan vastuussa”. [17]

50. Tarkastellessaan aidsiin sairastuneen henkilön karkottamispäätöstä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi tuomiossa D. v. Yhdistynyt kuningaskunta, että tämän päätöksen täytäntöönpano aiheuttaisi todellisen vaaran siitä, että tämä henkilö joutuisi kohtaamaan erittäin tuskallisen kuoleman, ja merkitsisi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa tarkoitettua

[15] Tuomio 19.3.2019, Jawo (C-163/17, EU:C:2019:218, 92 kohta) ja tuomio 19.3.2019, Ibrahim ym. (C-297/17, C-318/17, C-319/17 ja C-438/17, EU:C:2019:219, 90 kohta). Kursivointi tässä.

[16] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 2.5.1997 (CE:ECHR:1997;0502JUD003024096, 49 ja 50 kohta).

[17] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 29.4.2002 (CE:ECHR:2002:0429JUD000234602, 52 kohta). Kursivointi tässä.

epäinhimillistä kohtelua. Se korosti tältä osin, että vaikka ulkomaalaiset, jotka ovat karkottamispäätöksen kohteena, eivät lähtökohtaisesti voi vaatia oikeutta jäädä vastaanottavan valtion alueelle saadakseen edelleen kyseisen valtion heille tarjoamaa lääketieteellistä tai sosiaalista apua, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan rikkomista perusteltiin tapauksen ”erittäin poikkeuksellisilla olosuhteilla” ja kyseessä olevilla ”pakottavilla humanitaarisilla syillä”.[18] Euroopan ihmisoikeustuomioistuin otti erityisesti huomioon, että karkottamispäätöksen kohteena olevan henkilön sairaus oli edennyt terminaalivaiheeseen ja että vastaanottavassa valtiossa annetun lääketieteellisen hoidon äkillinen keskeyttäminen sekä se, että hänen alkuperämaassaan ei kyetä tarjoamaan asianmukaista hoitoa, lyhentäisivät hänen odotettavissa olevaa elinaikaansa ja aiheuttaisivat hänelle suurta fyysistä ja henkistä kärsimystä.[19]

51. Asiassa N. v. Yhdistynyt kuningaskunta[20] Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta pyydettiin vahvistamaan tämä kynnys alemmaksi ja tulkitsemaan erittäin poikkeuksellisten olosuhteiden käsitettä vähemmän suppeasti.

52. Tämä asia koski hiv-positiivisen henkilön, jonka tila oli hänen vastaanottavassa valtiossa saamansa hoidon vuoksi vakaa, maastapoistamista. Asiassa oli kuitenkin riidatonta, että kyseisen hoidon keskeytyessä asianomaisen henkilön terveydentila heikkenisi nopeasti ja tämä kuolisi muutaman vuoden kuluessa hankalan ja kärsimystä sisältävän ajanjakson jälkeen. Valittaja väitti tältä osin, ettei hänellä ollut varaa ostaa kyseisen hoidon edellyttämiä lääkkeitä alkuperämaassaan Ugandassa ja että hänen siellä asuva perheensä ei haluaisi hoitaa eikä myöskään pystyisi hoitamaan häntä, jos hän olisi vakavasti sairas.

53. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi kuitenkin, että sen tuomiossa D. v. Yhdistynyt kuningaskunta ja sen myöhemmässä oikeuskäytännössä sovellettu korkea vakavuuskynnys oli säilytettävä ennallaan.[21]

54. Määrittääkseen, oliko kyseisessä asiassa N. v. Yhdistynyt kuningaskunta kyse erittäin poikkeuksellisista olosuhteista, se kiinnitti erityistä huomiota valittajan terveydentilan vakavuuteen ajankohtana, jona tämä oli määrä poistaa maasta, tarkastelematta yksityiskohtaisesti sitä, saattoiko tämä tosiasiallisesti saada tarvittavaa hoitoa ja hoivaa kohdevaltiossa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi erityisesti, että se, että valittaja ei ollut tuomion julistamisen aikaan kriittisessä tilassa ja pystyi matkustamaan, oli omiaan sulkemaan pois ”erittäin poikkeukselliset olosuhteet” ja siten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan rikkomisen. Tällaisessa arvioinnissa sillä, että jos asianomainen henkilö karkotetaan Ugandaan, hänen tilansa heikentyy ja etenkin hänen odotettavissa oleva elinaikansa lyhentyy, ei ollut kyseisen tuomioistuimen mukaan merkitystä.[22]

55. Uudemmassa tuomiossa Paposhvili Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan soveltaminen pelkästään kuolemaisillaan olevien henkilöiden maastapoistamiseen, kuten se oli tehnyt tuomiosta N. v. Yhdistynyt kuningaskunta[23] lähtien, oli johtanut siihen, että tätä määräystä ei sovellettu vakavasti sairaisiin ulkomaalaisiin, jotka eivät ole

18 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 2.5.1997, D. v. Yhdistynyt kuningaskunta (CE:ECHR:1997:0502JUD003024096, 54 kohta).

19 Ibidem, 50–52 kohta.

20 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.5.2008 (CE:ECHR:2008:0527JUD002656505).

21 Ibidem, 43 kohta.

22 Ibidem, 50 ja 51 kohta.

23 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.5.2008 (CE:ECHR:2008:0527JUD002656505).

yhtä kriittisessä tilassa. Vaatimus taata Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan tehokkuus edellyttää sen mukaan, että ilmaisua ”muut erittäin poikkeukselliset tapaukset” tulkitaan siten, että kyseisessä määräyksessä vahvistettu suojelu on tunnustettava myös näille henkilöille. [24]

56. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi erityisesti, että ”muilla erittäin poikkeuksellisilla tapauksilla” oli ymmärrettävä tarkoitettavan ”vakavasti sairaan henkilön maastapoistamista koskevia tapauksia, joissa on perusteltu syy uskoa, että vaikka tämä henkilö ei olekaan välittömässä vaarassa kuolla, asianmukaisen hoidon puuttuminen kohdevaltiossa tai tällaisen hoidon saavuttamattomuus aiheuttaa hänelle *todellisen* vaaran hänen terveydentilansa *vakavasta, nopeasta ja peruuttamattomasta heikkenemisestä*, mistä aiheutuisi merkittävää kärsimystä tai hänen elinajanodotteensa huomattava lyheneminen”. [25]

57. Kyseisessä asiassa valittajalla oli erittäin vakava sairaus. Hänen esittämiensä tietojen mukaan hänen terveydentilansa oli vakiintunut hänen Belgiassa saamansa hoidon vuoksi, ja jos tämä hoito olisi pitänyt keskeyttää, hänen keskimääräinen elinajanodotteensa olisi ollut alle kuusi kuukautta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin piti uskottavina valittajan väitteitä, joiden mukaan kyseistä hoitoa ei ollut saatavilla hänen alkuperämaassaan ja joiden mukaan tällä valittajalla ei ollut mitään takeita siitä, että muut hänen sairauteensa tässä maassa saatavilla olevat hoitomuodot olisivat olleet hänen saavutettavissaan. [26] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaa voitiin näin ollen todeta rikotun, kun toimivaltaiset kansalliset viranomaiset eivät olleet arvioineet valittajalle aiheutunutta riskiä hänen terveydentilaansa ja Georgiassa tarjolla olevaa asianmukaista hoitoa koskevien tietojen kannalta. [27]

58. Tuomiossa Paposhvili hyväksytty arviointiperuste sen tarkistamiseksi, merkitseekö vakavasti sairaan henkilön maastapoistamista koskevan toimenpiteen täytäntöönpano Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa tarkoitettua epäinhimillistä tai halventavaa kohtelua, on äskettäin vahvistettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston antamassa tuomiossa Savran v. Tanska. [28]

59. Tämän arviointiperusteen ulottuvuuden osalta on esitettävä täsmennys. Vaikka tämä arviointiperuste varmasti merkitseekin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan ulottuvuuden laajentamista, kun vakavuuskynnys määritellään sisällyttämällä tässä artiklassa tarjotun suojan piiriin henkilöt, jotka eivät ole kuolemaisillaan, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on erityisesti pyrkinyt korostamaan tämän laajentamisen *suhteellisuutta*, [29] sellaisena kuin se ilmenee varsinkin kolmesta seikasta. Ensinnäkin se on toistanut, että tapaukset, joissa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artikla on esteenä vakavasti sairaan henkilön maastapoistamiselle, ovat ”erittäin poikkeuksellisia”. Toiseksi se on todennut, että nämä tapaukset ”vastaavat [Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 3 artiklan soveltamiselle asetettua korkeaa kynnystä vakavasti sairaiden ulkomaalaisten maastapoistamista koskevissa asioissa”. Kolmanneksi sen vahvistama vakavuuskynnys merkitsee sitä, että maastapoistamista koskevan toimenpiteen kohteena olevan henkilön terveydentilan heikkeneminen on paitsi ”vakavaa” ja ”peruuttamatonta” myös ”nopeaa”. Kaksi ensimmäistä seikkaa ovat uhkaavan vahingon olennaisia ominaispiirteitä, kun kyse on Euroopan ihmisoikeussopimuksen potentiaalisesta, joskin ennakoitavissa olevasta,

[24] Tuomio Paposhvili, 181 ja 183 kohta.

[25] Ibidem, 183 kohta. Kursivointi tässä.

[26] Ibidem, 194–198 kohta.

[27] Ibidem, 205 ja 206 kohta.

[28] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.12.2021 (CE:ECHR:2021:1207JUD005746715).

[29] Ks. vastaavasti Mavronicola N., ”Specifying the *Non-Refoulement* Duty under Article 3 ECHR”, *Torture, Inhumanity and Degradation under Article 3 of the ECHR: Absolute Rights and Absolute Wrongs*, Hart Publishing, Oxford, 2021, s. 181.

rikkomisesta,[30] kun taas tälle viimeksi mainitulle seikalla ei ole muuta selitystä kuin pyrkimys rajoittaa mahdollisimman paljon niiden henkilöiden piiriä, jotka voivat saada Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa tarkoitettua suojaa.

c) Perusoikeuskirjan 4 artikla palauttamiskiellon noudattamisen takeena unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä

60. Unionin tuomioistuimen asiaa koskevan oikeuskäytännön osalta on huomattava tämän tuomioistuimen todenneen neljään otteeseen nimenomaisesti arviointiperusteen, jota on sovellettava sen määrittämiseksi, onko vakavasti sairaan henkilön pakkosiirtoa pidettävä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa tarkoitettuna epäinhimillisenä ja halventavana kohteluna.

61. Asiassa Abdida unionin tuomioistuin otti huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asiassa N. v. Yhdistynyt kuningaskunta antaman tuomion[31] ja totesi, että palauttamispäätöksen täytäntöönpano, joka tarkoittaisi vakavasti sairaan kolmannen maan kansalaisen poistamista sellaiseen maahan, jossa ei ole asianmukaista hoitoa, merkitsee perusoikeuskirjan 4 artiklan rikkomista erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa. Se täsmensi myös, että näitä viimeksi mainittuja tapauksia luonnehtivat sen vahingon vakavuus ja korjaamattomuus, joka johtuu kolmannen maan kansalaisen poistamisesta sellaiseen maahan, jossa häntä vakavasti uhkaa epäinhimillinen tai halventava kohtelu. Tällaiseen palauttamispäätökseen kohdistetun muutoksenhaun tehokkuus edellyttää unionin tuomioistuimen mukaan sitä, että tällä muutoksenhaulla on lykkäävä vaikutus, koska tällaisen päätöksen täytäntöönpano altistaisi kyseessä olevan kolmannen maan kansalaisen *vakavalle vaaralle siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti*.[32] Tämä arviointiperuste on sittemmin toistettu tuomiossa CPAS de Seraing.[33]

62. Asiassa C. K. ym. unionin tuomioistuimelta kysyttiin, merkitseekö turvapaikanhakijan, jolla on erityisen vakava psyykkinen sairaus, nimittäin synnytyksen jälkeinen masennus ja ajoittaisia itsemurhataipumuksia, siirto Dublin-järjestelmän puitteissa Sloveniasta Kroatiaan perusoikeuskirjan 4 artiklassa tarkoitettua epäinhimillistä ja halventavaa kohtelua.

63. Tältä osin unionin tuomioistuin totesi aluksi, ettei Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella voida pitää poissuljettuna, että turvapaikanhakijan siirto sinällään voisi aiheuttaa hänelle todellisen riskin altistua epäinhimilliselle tai halventavalle kohtelulle, riippumatta siitä, minkälaatuisia vastaanotto ja saatavilla oleva hoito ovat kyseessä olevassa jäsenvaltiossa.[34]

64. Tarkastellessaan sovellettavaa arviointiperustetta sen tarkistamiseksi, onko tällaisessa tilanteessa rikottu perusoikeuskirjan 4 artiklaa, unionin tuomioistuin katsoi, että turvapaikanhakijan siirto merkitsee epäinhimillistä ja halventavaa kohtelua, jos se aiheuttaa *todellisen ja todetun riskin siitä, että asianomaisen terveydentila heikkenisi merkittävästi ja korjaantumattomasti*.[35] Se lisäsi, että sen jälkeen kun turvapaikanhakija on esittänyt riittäviä

30 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.7.1989, Soering v. Yhdistynyt kuningaskunta (CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, 90 kohta).

31 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 27.5.2008, N. v. Yhdistynyt kuningaskunta (CE:ECHR:2008:0527JUD002656505).

32 Tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 45–50 kohta).

33 Tuomio 30.9.2020 (C-402/19, EU:C:2020:759, 36 kohta).

34 Tuomio 16.2.2017, C. K. ym. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 68 ja 71–73 kohta).

35 Tuomio 16.2.2017, C. K. ym. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 74 kohta).

objektiivisia seikkoja näyttääkseen toteen terveydentilansa erityisen vakavuuden sekä ne merkittävät ja korjaantumattomat seuraukset, joita hänen siirtonsa voi aiheuttaa, toimivaltaisten kansallisten viranomaisten on tutkittava nämä seikat ja otettava huomioon *kaikki* siirrosta johtuvat seuraukset eikä vain turvapaikanhakijan fyysisen siirron seurauksia. [36]

65. Tämä lähestymistapa on vahvistettu ja sitä on sovellettu direktiivin 2008/115 yhteydessä unionin tuomioistuimen suuressa jaostossa antamassa tuomiossa MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu). Unionin tuomioistuinta pyydettiin ottamaan kantaa siihen, onko kolmannen maan kansalaiselle, jota hänen alkuperämaansa viranomaiset ovat kiduttaneet ja jonka vakavat psykologiset jälkiseuraukset saattaisivat pahentua merkittävästi, mikäli hänet palautetaan alkuperämaahansa, myönnettävä toissijaista suojelua.

66. Tätä kysymystä tarkastellessaan unionin tuomioistuin korosti, että vakavasti sairaiden henkilöiden maastapoistamista koskevan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan rikkomisen toteaminen edellyttää, että maastapoistamisesta aiheutuva kärsimys saavuttaa vakavuudeltaan tietyn vähimmäistason, ja muistutti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suorittaneen tämän arvioinnin soveltamalla tuomiossa Paposhvili vahvistettua arviointiperustetta. [37]

67. Oli perusteltua odottaa unionin tuomioistuimen hyväksyvän perustelujensa tässä vaiheessa kyseisen arviointiperusteen ja toteavan, että sitä on käytettävä myös määritettäessä tilanteet, joissa perusoikeuskirjan 4 artikla on esteenä vakavasti sairaan henkilön maastapoistamiselle. Tuomion MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu) seuraavassa kohdassa todetaan, että ”samasta näkökulmasta perusoikeuskirjan 4 artiklaa on tulkittava siten, että kolmannen maan kansalaisen, jolla on erityisen vakava psyykkinen tai fyysinen sairaus, poistaminen maasta merkitsee – – epäinhimillistä ja halventavaa kohtelua, jos tämä poistaminen maasta aiheuttaa *todellisen ja todetun riskin siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee merkittävästi ja korjaantumattomasti*”. [38]

68. Tässä sovellettu arviointiperuste, johon unionin tuomioistuin turvautui jo tuomiossa C. K. ym., [39] poikkeaa tuomioon Paposhvili perustuvasta arviointiperusteesta. Vaikka onkin totta, että ilmaisu ”heikkenee merkittävästi ja korjaantumattomasti” näyttää merkityssisällöltään vastaavan ilmaisua ”vakava ja peruuttamaton heikkeneminen”, on kuitenkin todettava, että tämä arviointiperuste ei edellytä, että asianomaisen terveydentilan heikkenemisestä aiheutuisi ”merkittävää kärsimystä” tai ”elinajanodotteen huomattava lyheneminen” tai että tämä heikkeneminen olisi myös ”nopeaa”. Tämän viimeksi mainitun seikan osalta unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että kyseistä arviointiperustetta sovellettaessa on otettava huomioon *kaikki* maastapoistamisesta johtuvat merkittävät ja korjaantumattomat seuraukset. [40]

69. Unionin tuomioistuin on näin ollen pyrkinyt vahvistamaan perusoikeuskirjan 4 artiklan soveltamista koskevan merkityksellisen vakavuuskynnyksen tällaisissa asioissa alemmas kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa edellytetään tuomion Paposhvili mukaan, joten ensin mainittu artikla on esteenä vakavasti sairaan henkilön maastapoistamiselle useammissa

[36] Tuomio 16.2.2017, C. K. ym. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 75 ja 76 kohta).

[37] Tuomio MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu), 36–40 kohta.

[38] Tuomio MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu), 41 kohta. Kursivointi tässä.

[39] Tuomio 16.2.2017 (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127).

[40] Tuomio MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu), 41 ja 42 kohta. Kursivointi tässä. Ks. myös tuomio 16.2.2017, C. K. ym. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 76 kohta).

tilanteissa kuin jälkimmäinen artikla. Tämä unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö kuvastaa siten tulkintaa, jossa on päätetty antaa vahvempi suoja oikeudelle olla joutumatta epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kohteeksi.

70. Unionin tuomioistuimella on oikeus tehdä tällainen valinta. Vaikka perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdassa edellytetäänkin, että siinä tarkoitetuilla oikeuksilla, jotka vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattuja oikeuksia, on sama merkitys ja sama ulottuvuus kuin mainitussa sopimuksessa, nykyisin on selvää, että niin kauan kuin Euroopan ihmisoikeussopimus ei ole muodollisesti unionin oikeusjärjestykseen sisältyvä oikeudellinen väline, tällä määräyksellä tavoitellulla johdonmukaisuuden vaatimuksella ei voida vaikuttaa unionin oikeuden itsenäisyyteen ja unionin tuomioistuimen riippumattomuuteen. Tästä seuraa, että unionin tuomioistuin voi perustellusti antaa kyseisille oikeuksille eri merkityksen ja eri ulottuvuuden kuin Euroopan ihmisoikeussopimukseen kirjatuilla oikeuksilla on, kunhan sen tulkinta johtaa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattua suojaa korkeampaan suojan tasoon,[41] ja tässä tapauksessa tämä lopputulos on saavutettu.

71. Tätä tuomion MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu) tulkintaa tukee se, että tässä tuomiossa ilmaisulla ”samasta näkökulmasta” yhdistetään unionin tuomioistuimen vahvistama arviointiperuste siihen arviointiperusteeseen, jonka todetaan perustuvan tuomioon Paposhvili, sillä tällaisen ilmaisun käyttäminen ilmentää selvästi samankaltaisuutta eikä olennaista vastaavuutta.

d) Soveltaminen pääasiaan

72. Aluksi on huomattava, että kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, X:llä on erityisen vakava sairaus, joka edellyttää määrättyä hoitoa. On riidatonta, että jos X poistettaisiin maasta, hän voisi kuitenkin saada tätä hoitoa, koska sitä on saatavilla ja siihen on mahdollista päästä Venäjällä. Sitä vastoin maastapoistamisen tapauksessa X ei enää saisi lääkärin hänelle määräämää ja hänelle hänen sairautensa aiheuttaman kivun lievitykseen nyt annettavaa kannabikseen perustuvaa hoitoa, sillä tämä hoito ei ole sallittua Venäjällä. Vaikka näyttää epätodennäköiseltä, että kyseisen hoidon keskeyttäminen pahentaisi hänen sairauttaan, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että valittajan pääasian oikeudenkäynnissä esittämien asian kannalta merkityksellisten asiakirjojen perusteella tällainen keskeyttäminen johtaisi X:n kärsimyksen lisääntymiseen, sillä mikään muu kipuhoito, jota hänelle voitaisiin antaa Venäjällä, ei ole asianmukainen.

73. Tässä tilanteessa on pohdittava, voiko toteamus kärsimyksen lisääntymisestä *yksinään* merkitä sitä, että kyse on ”terveydentilan heikkenemisestä” tämän ratkaisuehdotuksen edellisessä osiossa mainitussa unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla. Mielestäni tähän on välttämättä vastattava myöntävästi. On nimittäin syytä muistaa, että tämä oikeuskäytäntö perustuu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen asettamaan olettamaan, jonka mukaan pelkkä luonnollisesti tai muutoin kuin luonnollisesti aiheutuneesta sairaudesta johtuva kärsimys voi kuulua Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan soveltamisalaan, jos se pahenee tai on vaarassa pahentua kohtelusta, josta viranomaisten voidaan katsoa olevan vastuussa, kuten karkotuksesta.[42] Lisäksi on huomattava, että mikään kyseisessä unionin tuomioistuimen

[41] Tuomio 15.2.2016, N. (C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, 47 kohta); tuomio 14.9.2017, K. (C-18/16, EU:C:2017:680, 50 kohta) ja tuomio 20.3.2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, 22 ja 23 kohta). Ks. myös ratkaisuehdotukseni yhdistetyissä asioissa Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság (C-924/19 PPU ja C-925/19 PPU, EU:C:2020:294, 148 ja 149 kohta).

[42] Ks. tuomio 16.2.2017, C. K. ym. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 68 kohta) ja tuomio MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu), 38 ja 39 kohta.

oikeuskäytännössä ei oikeuta tulkintaa, jonka mukaan perusoikeuskirjan 4 artikla olisi sovellettavissa ainoastaan, jos maastapoistamisesta aiheutuvan kärsimyksen lisääntymisen lisäksi asianomaisen henkilön oireet muuttuvat. Esimerkiksi perusoikeuskirjan 4 artiklaa sovellettiin tuomiossa MP sillä perusteella, että valittajan karkottaminen olisi pahentanut hänen psykologista kärsimystään hänen kärsimänsä vakavan posttraumaattisen stressireaktion ja vakavan masennuksen oireiden muuttumisesta riippumatta. [43]

74. Olen ottanut huomioon Alankomaiden hallituksen asian käsittelyn kuluessa esittämät ilmeiset huolenaiheet, joiden mukaan kivun subjektiivisuuden vuoksi maastapoistamista koskevan toimenpiteen kohteena olevan henkilön pelkkiä väitteitä ei pitäisi pitää perusoikeuskirjan 4 artiklan rikkomisen toteamisen kannalta riittävinä. Kehotan siksi unionin tuomioistuinta käyttämään hyväkseen tilaisuutta täsmentää nimenomaisesti, kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuin teki tuomiossa Paposhvili, että tämän kolmannen maan kansalaisen on esitettävä todisteita, jotka osoittavat olevan *painavia* syitä katsoa, että jos tämä toimenpide pantaisiin täytäntöön, hän olisi todellisessa vaarassa joutua epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kohteeksi. [44]

75. Kyseisen kansalaisen maastapoistaminen olisi ristiriidassa perusoikeuskirjan 4 artiklan kanssa ainoastaan, jos unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistettu vakavuuskynnys ylittyy. Tämän vuoksi on tarkistettava, aiheuttaisiko X:n maastapoistaminen todellisen ja todetun riskin siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee *merkittävästi* ja *korjaantumattomasti*.

76. Vaikka tällainen tarkastelu, joka riippuu pitkälti asian tosiseikoista, kuuluu ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle sen arvioidessa pääasiassa määrätyn asiantuntijalausunnon tuloksia, asiakirja-aineistosta ilmenevien seikkojen perusteella voidaan mielestäni esittää seuraavat näkökohdat.

77. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee X:n toimittaneen asiakirjoja, jotka osoittavat, että hänellä on vakava sairaus, joka aiheuttaa hänelle muun muassa migreeniä, vatsakipuja sekä niska-, luu-, lihas- ja hermokipua, ja että nämä kivut pysyvät nykyään juuri ja juuri siedettävinä lääkekannabikseen perustuvalla hoidolla. Lisäksi X vetoaa siihen, että lääkekannabikseen perustuvan hoidon keskeyttäminen johtaisi kivun voimistumiseen siinä määrin, ettei hän voisi enää nukkua tai syödä, ja että tämän kivun pysyvyydestä olisi pitkällä aikavälillä depressiivisinä ja itsetuhoisina ajatuksina ilmeneviä psyykkisiä seurauksia. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee myös, että tätä hoitoa, joka on ainoa X:lle sopiva kipuhoito, sillä sen vaihtoehdot on jopa kontraindisoitu, ei ole laillisesti saatavilla Venäjällä.

78. Jos kaikkien näiden seikkojen osoitettaisiin pitävän paikkansa, ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pitäisi mielestäni katsoa, että X:n maastapoistamista ei voida tässä tapauksessa panna täytäntöön, koska se aiheuttaisi todellisen ja todetun riskin siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee *merkittävästi* ja *korjaantumattomasti*. [45]

79. Kahden ensimmäisen kysymyksen, sellaisina kuin ne on muotoiltu uudelleen, toista osaa tarkasteltaessa on muistettava, että sillä, pahenisiko X:n mahdollisesta palauttamisesta tämän alkuperämaahan seuraava kipu ”nopeasti” maastapoistamisen täytäntöönpanon jälkeen, ei ole merkitystä määritettäessä, onko vakavuuskynnys ylitetty ja onko siten perusoikeuskirjan 4 artiklaa rikottu.

[43] Ks. tuomio MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu), 43 kohta.

[44] Tuomio Paposhvili, 186 kohta.

[45] Jollei Venäjän lainsäädäntöä muuteta, tämä heikkeneminen olisi tosiasiallisesti korjaantumatonta.

80. Kun tuomiossa Paposhvili edellytettiin, että terveydentilan heikkeneminen on paitsi ”vakavaa” ja ”peruuttamatonta” myös ”nopeaa”, unionin tuomioistuin edellyttää perusoikeuskirjan 4 artiklan itsenäisessä tulkinnassaan ainoastaan, kuten edellä on todettu, että terveydentila heikkenee merkittävästi ja korjaantumattomasti maastapoistamisen vuoksi.

81. Mielestäni unionin tuomioistuimen ei pitäisi yhdenmukaistaa tulkintaansa, jossa annetaan vahvempi suoja, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkinnan kanssa.

82. Tältä osin on huomattava, että kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vanhimmasta oikeuskäytännöstä ilmenee, kyseisellä tuomioistuimella on oikeus arvioida, voiko ulkomaalaisen maastapoistaminen loukata oikeutta olla joutumatta epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kohteeksi siitä kohdevaltiossa mahdollisesti seuraavan kärsimyksen vuoksi, vaikka kyse on Euroopan ihmisoikeussopimuksen rikkomisesta, jota ei ole vielä todettu. Kyseisen tuomioistuimen mukaan tämä tulkinta on tarpeen tämän oikeuden tehokkuuden varmistamiseksi demokraattisten yhteiskuntien ehdottomana oikeutena ja perusarvona, koska maastapoistamisesta aiheutuva vahinko olisi vakava ja korjaamaton. [46]

83. Jos unionin tuomioistuin hyväksyisi tulevassa tuomiossaan myös tämän vahingon ilmenemisen nopeutta koskevan vaatimuksen (tässä tapauksessa terveydentilan heikkenemisen nopeus), nähdäkseni se voitaisiin tulkita lievennykseksi perusoikeuskirjan 4 artiklassa vahvistetun oikeuden ehdottomaan luonteeseen, koska tätä oikeutta punnittaisiin suhteessa jäsenvaltioiden valtaan valvoa kolmansien maiden kansalaisten tuloa alueelleen ja siellä oleskelua. Nähdäkseni juuri pyrkimys taata paremmin tämän määräyksen ehdoton luonne on saanut unionin tuomioistuimen tavoittelemaan oikeuskäytännössään korkeampaa suojan tasoa oikeudelle olla joutumatta epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kohteeksi. [47]

84. Edellä esitetyn perusteella on välttämättä katsottava, että perusoikeuskirjan 4 artikla on esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle kansalliselle käytännölle vahvistaa tiukka määräaika, jossa maastapoistamisen kohteena olevan kolmannen maan kansalaisen kivun voimistumisen, joka on merkittävää ja korjaantumatonta, on pakosti ilmettävä.

85. Ehdotan näin ollen, että unionin tuomioistuin vastaa kahteen ensimmäiseen kysymykseen, sellaisina kuin ne on muotoiltu uudelleen, että direktiivin 2008/115 5 artiklaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 4 artiklan ja 19 artiklan 2 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että kolmannen maan kansalaiseen, joka on vakavasti sairas ja oleskelee laittomasti jäsenvaltion alueella, kohdistetaan maastapoistamista koskeva toimenpide tilanteessa, jossa hänen kipunsa voimistuisi merkittävästi ja korjaantumattomasti sen vuoksi, että ainoaa tehokasta kivunlievitystä ei ole laillisesti saatavilla hänen alkuperämaassaan. Määräajalla, jossa tällaisen voimistumisen on ilmettävä, ei ole tämän arvioinnin kannalta merkitystä.

86. On vielä syytä muistaa, että jos ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoisi, että X:ää ei voida palauttaa Venäjälle sen vuoksi, että tämän maastapoistamisen seurauksena hän olisi todellisessa vaarassa joutua perusoikeuskirjan 4 artiklassa tarkoitetun epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kohteeksi, hänen maastapoistamistaan pitäisi välttämättä lykätä direktiivin 2008/115 9 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla.

[46] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.7.1989, Soering v. Yhdistynyt kuningaskunta (CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, 91 kohta).

[47] Tuomio 16.2.2017, C. K. ym. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 59 kohta) ja tuomio MP (Aiemmin tapahtuneen kidutuksen uhrin toissijainen suojelu), 36 kohta.

87. Tämän maastapoistamisen lykkääminen ei mielestäni voi tehdä toimivaltaisen alankomaalaisen viranomaisen antamaa palauttamispäätöstä tehottomaksi, kuten komissio esitti istunnossa.[48] En nimittäin ymmärrä, miten tällaisen seurauksen voitaisiin katsoa perustuvan tuomioon CPAS de Seraing,[49] kun unionin tuomioistuin katsoi tässä tuomiossa, että suoraan lain nojalla annettavaa lykkäävää vaikutusta koskeva ongelma koskee välttämättä palauttamispäätöstä ja mahdollisesti siihen liittyvää maastapoistamispäätöstä.[50]

88. Kuten Alankomaiden hallitus väitti istunnossa, on huomattava, että vaikka maastapoistamista lykättäisiin, ei ole mitään perustetta katsoa, että palauttamispäätös, jossa todetaan oleskelun laittomuus, tulisi tehottomaksi, varsinkin kun unionin tuomioistuin on jo todennut, että jäsenvaltioiden on tehtävä palauttamispäätös, jos kolmannen maan kansalaisen havaitaan oleskelevan laittomasti niiden alueella, koska olisi ”sekä direktiivin 2008/115 tarkoituksen – – että kyseisen direktiivin 6 artiklan sanamuodon vastaista sietää sellaisten kolmansien maiden kansalaisten väliaikaista asemaa, jotka oleskelevat jäsenvaltion alueella ilman oikeutta tai oleskelulupaa, – – mutta joita koskevaa voimassa olevaa palauttamispäätöstä ei ole”.[51]

2. Kolmas kysymys

89. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy kolmannella kysymyksellään, onko direktiivin 2008/115 5 artiklaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 4 artiklan ja 19 artiklan 2 kohdan kanssa, tulkittava siten, että se on esteenä sille, että maastapoistamista koskevan toimenpiteen vaikutukset kolmannen maan kansalaisen terveydentilaan otetaan huomioon ainoastaan määritettäessä, pystyykö tämä matkustamaan, ja jos pystyy, millä edellytyksillä.

90. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee tarkemmin, että Alankomaiden oikeuden mukaan maastapoistamista koskevasta toimenpiteestä mahdollisesti aiheutuvat terveydelliset seuraukset tutkitaan BMA:n antamassa lausunnossa vain siltä osin kuin ne ilmenevät varsinaisen maastapoistamisen täytäntöönpanon aikana, eikä huomioon oteta luonteeltaan psykologisia terveydellisiä seurauksia, jotka voivat ilmetä sen vuoksi, että näistä terveydellisistä seurauksista vastaamisen edellyttämää hoitoa ei ole saatavilla kohdevaltiossa tai siihen ei ole mahdollista päästä.

91. Puhtaasti oikeudelliselta kannalta ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäselvinä pitämät seikat näyttävät koskevan Dublin-järjestelmän puitteissa direktiivin 2008/115 osalta annetusta tuomiosta C. K. ym.[52] ilmenevien oikeussääntöjen sovellettavuutta. Kyseinen tuomioistuin ilmoittaa olevansa tietoinen siitä, että tässä tuomiossa ilmoitetaan velvollisuudet, jotka jäsenvaltion on täytettävä voidakseen toteuttaa kolmannen maan kansalaisen, jolla on itsemurhataipumuksia, siirron. Se katsoo kuitenkin, että unionin tuomioistuimen asettamat velvollisuudet koskevat ainoastaan tämän kansalaisen matkustamisen edellytyksiä, mikä selittyy sillä, että siirron toteuttava valtio voi olettaa Dublin-järjestelmän perustana olevan keskinäisen luottamuksen periaatteen nojalla, että muissa jäsenvaltioissa saatavilla olevat hoidot ovat riittäviä kyseisen kansalaisen sairauden hoitamiseksi.

48 Olen tietoinen siitä, että tällainen tulkinta vahvistaisi niiden kolmansien maiden kansalaisten oikeussuojaa, jotka ovat pitkäaikaisesti tilanteessa, jossa heidät voidaan poistaa maasta, sillä oleskelunsa laittomuuden vuoksi he eivät lähtökohtaisesti voi saada useita sosioekonomisia oikeuksia. Niin valitettava kuin heidän tilanteensa onkin, tämä ei mahdollista direktiivin 2008/115 virheellistä tulkintaa.

49 Tuomio 30.9.2020 (C-402/19, EU:C:2020:759).

50 Tuomio 30.9.2020, CPAS de Seraing (C-402/19, EU:C:2020:759, 43–48 kohta). Ks. myös tuomio 19.6.2018, Gnandi (C-181/16, EU:C:2018:465, 56 kohta).

51 Tuomio 3.6.2021, Westerwaldkreis (C-546/19, EU:C:2021:432, 57 kohta).

52 Tuomio 16.2.2017 (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127).

92. Aluksi on huomattava, että perusoikeuskirjan 4 artiklan, jonka noudattamista direktiivin 2008/115 5 artiklassa edellytetään, yleinen ja ehdoton luonne merkitsee sitä, että kyseisessä tuomiossa C. K. ym. vahvistetut asiaa koskevat oikeussäännöt ovat lähtökohtaisesti sovellettavissa myös henkilön siirtoon kolmanteen maahan, kuten direktiivin 2008/115 nojalla täytäntöön pantuun maastapoistamiseen. Tässä viimeksi mainitussa yhteydessä nämä asiaa koskevat oikeussäännöt muodostuvat seuraavista periaatteista.

93. Kolmannen maan kansalaisen, jolla on erityisen vakava psyykkinen tai fyysinen sairaus, maastapoistaminen merkitsee *sinällään* epäinhimillistä ja halventavaa kohtelua, jos se aiheuttaa todellisen ja todetun riskin siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee merkittävästi ja korjaantumattomasti. [53]

94. Toimivaltaisten kansallisten viranomaisten on hälvennettävä kaikki vakavat epäilykset maastapoistamisen vaikutuksesta asianomaisen terveydentilaan ja otettava huomioon kaikki maastapoistamisesta johtuvat merkittävät ja korjaantumattomat seuraukset. Tämä edellyttää sitä, että maastapoistamisen toteuttavan jäsenvaltion on paitsi järjestettävä tämä maastapoistaminen siten, että asianomaiselle kolmannen maan kansalaiselle taataan tarvittava hoito siirrettäessä häntä fyysisesti kohdevaltioon, niin että hänen kanssaan on asianmukaista lääkintähenkilöstöä, *myös* varmistettava, että heti tähän valtioon saavuttuaan tämä kansalainen voi saada välttämätöntä hoitoa, jotta voidaan välttää todellinen riski siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee merkittävästi ja korjaantumattomasti. [54]

95. Näillä perusteilla ehdotan unionin tuomioistuimen vastaavan kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen siten, että direktiivin 2008/115 5 artiklaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 4 artiklan ja 19 artiklan 2 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että maastapoistamista koskevan toimenpiteen vaikutukset kolmannen maan kansalaisen terveydentilaan otetaan huomioon ainoastaan määritettäessä, pystyykö tämä matkustamaan, ja jos pystyy, millä edellytyksillä. Näitä vaikutuksia on arvioitava myös tarkistettaessa, voiko tämä kansalainen heti saavuttuaan kohdevaltioon saada välttämätöntä hoitoa, jotta voidaan välttää todellinen riski siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee merkittävästi ja korjaantumattomasti.

3. Neljäs kysymys

96. Neljännellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy ensinnäkin, onko direktiiviä 2008/115, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 1, 4 ja 7 artiklan kanssa, tulkittava siten, että jäsenvaltion alueella laittomasti oleskelevan kolmannen maan kansalaisen vakavat terveysongelmat ja hänen saamansa terveydenhoito on otettava huomioon määritettäessä, onko tämän jäsenvaltion myönnettävä hänelle oleskeluoikeus.

97. Unionin tuomioistuimen on huomattava jo todenneen, että ”direktiivi 2008/115 koskee ainoastaan laittomasti maassa oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamista, eikä sen tarkoituksena siis ole yhdenmukaistaa kokonaisuudessaan jäsenvaltioiden sääntöjä ulkomaalaisten oleskelusta”, ja että ”direktiivillä 2008/115 käyttöön otetut yhteiset vaatimukset ja menettelyt koskevat – – ainoastaan palauttamispäätösten tekemistä ja tällaisten päätösten

[53] Ks. tuomio 16.2.2017, C. K. ym. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 73 kohta).

[54] Ks. tuomio 16.2.2017, C. K. ym. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 76 ja 81–85 kohta).

täytäntöönpanoa”.[55] Tämä merkitsee sitä, että tässä direktiivissä ei säädetä kolmansien maiden kansalaisten oleskeluoikeuden myöntämisedellytyksistä, vaan ne kuuluvat kansallisen lainsäätäjän toimivaltaan.

98. Tältä osin on syytä lisätä, että kyseisen direktiivin 6 artiklan 4 kohdalla ei myönnetä jäsenvaltioille oikeutta antaa lainsäädäntöä unionin oikeuden nojalla, vaan siinä ainoastaan tunnustetaan, että jäsenvaltioilla on toimivalta myöntää oleskeluoikeus *kansallisen oikeuden nojalla* muun muassa humanitaaristen syiden perusteella, millä selvennetään tämän oikeuden nivoutumista palauttamispäätökseen.[56]

99. Kyseisen toimivallan käyttö ei siis ole perusoikeuskirjan 51 artiklassa tarkoitettua unionin oikeuden soveltamista, minkä vuoksi kysymystä oleskelulupahakemuksen hyväksymisestä ei voida arvioida perusoikeuskirjan määräysten kannalta. Vetoaminen perusoikeuskirjaan ja erityisesti sen 7 artiklaan, luettuna yhdessä direktiivin 2008/115 kanssa, ei voisi missään tapauksessa johtaa unionin oikeuteen perustuvan oleskeluoikeuden myöntämiseen X:lle.

100. Toiseksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämällä neljännellä kysymyksellä pyritään selvittämään, onko direktiiviä 2008/115, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 1 ja 4 artiklan ja 19 artiklan 2 kohdan kanssa, tulkittava siten, että jäsenvaltioiden on otettava huomioon kolmannen maan kansalaisen terveydentila osana hänen yksityiselämäänsä, kun ne tutkivat, onko hänen maastapoistamistaan syytä lykätä.

101. Kahdesta ensimmäisestä ennakkoratkaisukysymyksestä poiketen tässä kysymyksessä ei viitata kolmannen maan kansalaisen terveydentilaan sen selvittämiseksi, voidaanko tämän kansalaisen maastapoistamisen täytäntöönpanoa pitää epäinhimillisenä ja halventavana kohteluna. Terveydentilaan viitataan vain osana yksityiselämää. Perusoikeuskirjan 1 ja 4 artikla ja 19 artiklan 2 kohta eivät siten ole tähän kysymykseen annettavan vastauksen kannalta merkityksellisiä.

102. Mielestäni velvollisuus yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen voidaan johtaa direktiivin 2008/115 5 artiklan b alakohdasta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on otettava tätä direktiiviä täytäntöön pannessaan perhesuhteet asianmukaisesti huomioon.

103. Unionin tuomioistuin on äskettäin todennut, että direktiivin 2008/115 5 artiklan tavoitteena on taata kyseisellä direktiivillä käyttöön otetussa palauttamismenettelyssä *useiden perusoikeuksien kunnioittaminen*.[57] Tämä toteamus merkitsee ensinnäkin sitä, että ilmaisulla ”perhesuhteet” on ymmärrettävä viitattavan yksityis- ja perhe-elämää koskevaan oikeuteen, sellaisena kuin se on vahvistettu perusoikeuskirjan 7 artiklassa, ja toiseksi sitä, että velvollisuutta ottaa tämä oikeus asianmukaisesti huomioon ei täytetä pelkästään ottamalla huomioon asianomaisen kolmannen maan kansalaisen yksityis- ja perhe-elämään liittyviä merkityksellisiä seikkoja, kuten Alankomaiden hallitus väitti istunnossa.[58] Tämän viimeksi mainitun seikan osalta tuomio

[55] Tuomio 8.5.2018, K.A. ym. (Perheenyhdistäminen Belgiassa) (C-82/16, EU:C:2018:308, 44 kohta).

[56] Ks. tältä osin tuomio 10.7.2014, Julián Hernández ym. (C-198/13, EU:C:2014:2055, 44 kohta) ja tuomio 19.11.2019, TSN ja AKT (C-609/17 ja C-610/17, EU:C:2019:981, 49 ja 50 kohta).

[57] Tuomio 11.3.2021, Belgian valtio (Alaikäisen vanhemman palauttaminen) (C-112/20, EU:C:2021:197, 35 kohta).

[58] On syytä huomata, ettei tätä tulkintaa voida osoittaa virheelliseksi sillä perusteella, että unionin lainsäätäjä käyttää ilmaisua ”ottaa asianmukaisesti huomioon” eikä ilmaisua ”kunnioittaa”, jota käytetään yksinomaan viitattaessa palauttamiskiellon periaatteeseen. Tämä tekstin laatimiseen liittyvä ero selittyy mielestäni sillä, että palauttamiskiellon periaatteeseen ei voi sen *ehdottoman* luonteen vuoksi kohdistua rajoituksia, toisin kuin yksityis- ja perhe-elämää koskevan oikeuden kaltaisiin oikeuksiin tai lapsen etuun. Jokaisen jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten on siten otettava asianmukaisesti huomioon palauttamismenettelyn kohteena olevan kolmannen maan kansalaisen oikeus yksityis- ja perhe-elämään, kun ne arvioivat, ovatko tähän oikeuteen kohdistuvat rajoitukset, sellaisina kuin ne seuraavat maastapoistamista koskevan toimenpiteen täytäntöönpanosta, oikeutettuja ja oikeasuhteisia.

K.A. ym. (Perheenyhdistäminen Belgiassa), jonka kyseinen hallitus mainitsi istunnossa, ei oikeuta päinvastaista tulkintaa, koska tässä tuomiossa unionin tuomioistuin totesi ainoastaan, että silloin kun asianomainen henkilö on toimittanut kyseiset seikat toimivaltaisille kansallisille viranomaisille, niiden on otettava ne huomioon palauttamispäätöksen tekemisen välttämättömänä ennakkoedellytyksenä. [59]

104. Näillä perusteilla katson, että unionin tuomioistuimen pitäisi tarkastella nyt esillä olevaa kysymystä direktiivin 2008/115 5 artiklan b alakohdan kannalta, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 7 artiklan kanssa, sekä tämän direktiivin 9 artiklan (”Maastapoistamisen lykkääminen”) kannalta.

105. Ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle on siten esitettävä ensin oikeussäännöt, joita sovelletaan toimivaltaisten kansallisten viranomaisten arviointiin X:n maastapoistamisen täytäntöönpanon laillisuudesta tämän yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden kannalta, ja täsmennettävä, onko tässä yhteydessä otettava huomioon X:n terveydentila, ja jos on, millä edellytyksillä. [60]

106. Toisin kuin Alankomaiden hallitus väitti istunnossa, toimivaltaisten kansallisten viranomaisten on välttämättä tehtävä tämä arviointi, kun ne tutkivat pääasiassa kyseessä olevan kaltaista pyyntöä maastapoistamisen lykkäämisestä, riippumatta siitä, tarkastelevatko nämä viranomaiset tavallisesti tätä kysymystä oleskelua koskevia hakemuksia arvioidessaan.

107. Yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden osalta on huomattava, että perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan nojalla sen 7 artiklaa on lähtökohtaisesti tulkittava siten, että sillä on sama merkitys ja sama ulottuvuus kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklalla, minkä vuoksi on tarpeen tukeutua tätä määräystä koskevaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön.

108. Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee, että todetakseen tässä asiassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa rikotun toimivaltaisen kansallisen viranomaisen on arvioitava oikeasuhteisuutta punnitsemalla keskenään X:n oikeutta yksityiselämän kunnioittamiseen ja Alankomaiden valtion toimivaltaa poistaa maasta ulkomaalaiset, jotka eivät täytä maahantuloa ja oleskelua sen alueella koskevia edellytyksiä.

109. On nimittäin täysin selvää, että X:n maastapoistamisen mahdollista täytäntöönpanoa hänen palauttamisekseen Venäjälle pidettäisiin puuttumisena hänen yksityiselämänsä kunnioittamista koskevaan oikeuteen [61] ja että tällaisen toimenpiteen oikeusperusta on kansallisessa lainsäädännössä (ulkomaalaislain 64 §, sellaisena kuin sitä on tulkittu ulkomaalaisasioita koskevan yleiskirjeen A/37 kohdassa), ja sillä on yksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan 2 kappaleessa luetelluista ”hyväksyttävistä tavoitteista” (”epäjärjestyksen estäminen”). Tässä viimeksi mainitussa määräyksessä velvoitetaan näin ollen tarkistamaan, onko kyseessä oleva toimenpide välttämätön demokraattisessa yhteiskunnassa asetetun tavoitteen saavuttamiseksi, ja tämä edellyttää Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan oikeasuhteisuuden tutkimista. [62]

[59] Tuomio 8.5.2018 (C-82/16, EU:C:2018:308, 102–104 kohta).

[60] Tässä ratkaisuehdotuksessa ei sitä vastoin tarkastella perhe-elämää koskevaa puolta, koska X vahvisti istunnossa, että hänen hakemuksensa ei perustu lainkaan perhesuhteisiin Alankomaissa.

[61] Ks. mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.12.2021, Savran v. Tanska (CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, 179 kohta).

[62] Ks. mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 18.10.2006, Üner v. Alankomaat (CE:ECHR:2006:1018JUD004641099, 54 kohta).

110. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on yksilöinyt tämän tutkimuksen olennaiset piirteet pääasiallisesti asioissa, jotka koskevat sekä laitonta maahanmuuttoa että oikeutta perhe-elämän kunnioittamiseen. Tuomiossa Pormes v. Alankomaat kyseinen tuomioistuin kuitenkin totesi, että näissä asioissa esitettyjä periaatteita ja huomioon otettuja tekijöitä voidaan soveltuvin osin soveltaa sellaisen ulkomaalaisen tilanteessa, joka on luonut laittoman oleskelunsa kuluessa yksityiselämään kuuluvia suhteita valtion alueella.[63] Tämä merkitsee seuraavaa.

111. Yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden ulottuvuus riippuu lähtökohtaisesti ulkomaalaisen erityisestä tilanteesta ja yleisestä edusta. Jollei ulkomaalaista luokitella ”maahan asettuneeksi maahanmuuttajaksi” sen vuoksi, että hänellä on oleskelulupa vastaanottavassa valtiossa, se, että oikeus karkottaa henkilö tästä valtiosta saa etusijan ulkomaalaisen yksityiselämän kunnioittamista koskevaan oikeuteen nähden, ei edellytä ”erittäin painavien syiden” olemassaoloa.[64]

112. Mikäli kyseessä olevalla ulkomaalaiselle olisi vakiintunut yksityiselämä vastaanottavassa valtiossa ajanjaksona, jona hän tiesi olevansa maahanmuuttosääntöihin nähden sellaisessa asemassa, että yksityiselämän säilyminen tässä valtiossa olisi alusta alkaen ollut *epävarmaa*, tämän ulkomaalaisen karkottaminen voisi olla Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan vastaista ainoastaan ”poikkeuksellisissa olosuhteissa”.[65]

113. Yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden ja yleisen edun punninnan kannalta merkityksellisiä tekijöitä ovat sosiaalisten, kulttuuristen ja perhesiteiden laajuus vastaanottavassa valtiossa ja kohdevaltiossa sekä maahanmuuton valvontaan liittyvät seikat tai yleistä järjestystä koskevat seikat, jotka puoltavat karkottamista.[66] Kyse on ei-tyhjentävästä luettelosta, joka ei sulje pois mahdollisuutta ottaa huomioon muita asian erityisiin olosuhteisiin liittyviä tekijöitä, kuten lääketieteellisiä tekijöitä.[67] Viimeksi mainitut tekijät koskevat valittajan terveydentilaa ja sen mahdollista kehittymistä, jos maastapoistamista koskeva toimenpide pannaan täytäntöön.[68]

114. On syytä huomata, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan terveyttä on pidettävä osana yksityiselämää, koska yksityiselämän käsite, joka on ymmärrettävä laajasti ja jota ei voida määritellä tyhjentävästi, kattaa myös henkilön fyysisen ja henkisen koskemattomuuden.[69] Henkisen koskemattomuuden osalta tämä tuomioistuin on jo todennut, että henkisen terveyden säilyttäminen on välttämätön ennakkoedellytys sille, että henkilö voi tosiasiallisesti nauttia yksityiselämän kunnioittamista koskevasta oikeudesta, jota on pidettävä oikeutena ”omaan identiteettiin ja itsensä kehittämiseen” ja oikeutena ”luoda ja kehittää suhteita lähimmäisiinsä ja ulkopuoliseen maailmaan”.[70] Mielestäni on kohtuullista katsoa, että myös fyysinen koskemattomuus on tällainen ennakkoedellytys.

63 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 14.12.2020 (CE:ECHR:2020:0728JUD002540214, 58 kohta).

64 Ibidem, 52, 53 ja 59 kohta. Maahan asettuneen maahanmuuttajan asema ei siis ole edellytys yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden sovellettavuudelle vaan seikka, joka määrittää tälle oikeudelle määrätyssä tilanteessa tunnustettavan suojan tason.

65 Ibidem, 57 ja 58 kohta.

66 Ibidem, 56 ja 58 kohta.

67 Ks. tältä osin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.12.2021, Savran v. Tanska (CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, 184 kohta).

68 Ibidem, 192 kohta.

69 Ks. mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 25.6.2019, Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania (ECHR:2019:0625JUD004172013, 126 kohta).

70 Ks. mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 7.12.2021, Savran v. Tanska (CE:ECHR:2021:1207JUD005746715, 172 kohta), jossa viitataan tältä osin 6.2.2001 annettuun tuomioon Bensaid v. Yhdistynyt kuningaskunta (CE:ECHR:2001:0206JUD004459998, 47 kohta).

115. Tältä osin on muistettava, ettei Euroopan ihmisoikeustuomioistuin sulje pois mahdollisuutta, että kohtelu, jota ei voida pitää ”epäinhimillisenä tai halventavana” Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa tarkoitetulla tavalla, voi kuitenkin vahingoittaa fyysistä ja henkistä koskemattomuutta siinä määrin, että tätä artiklaa rikotaan yksityiselämän kannalta. Tämän lähestymistavan mukaisesti se katsoi tuomiossa Paposhvili, että ulkomaalaisen maastapoistaminen voi merkitä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan rikkomista, vaikka sen 3 artiklan rikkomista ei voida todeta. [71]

116. Erityisesti tilanteessa, jossa maastapoistaminen saattaisi heikentää asianomaisen henkilön terveydentilaa niin paljon, ettei tämä voisi enää kehittää yksityiselämään kuuluvia suhteita, näillä lääketieteellisillä tekijöillä voi olla huomattava painoarvo punninnassa, joka on suorittava tämän maastapoistamisen oikeasuhteisuuden määrittämiseksi.

117. Jos näin luonnehditusta oikeasuhteisuuden tutkinnasta seuraa, että kolmannen maan kansalaisen oikeus yksityiselämän kunnioittamiseen saatetaan jättää huomiotta hänen maastapoistamisensa vuoksi, velvollisuus tulkita kaikkia johdetun oikeuden toimia perusoikeuksien mukaisesti, sellaisena kuin se on vahvistettu uudelleen direktiivin 2008/115 johdanto-osan 24 perustelukappaleessa, edellyttäisi asiassa katsottavan, ettei maastapoistamista voida panna täytäntöön.

118. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että maastapoistamista pitäisi välttämättä lykätä tämän direktiivin 9 artiklan 1 kohdan nojalla. Tämän säännöksen mukaan maastapoistamisen lykkääminen on nimittäin pakollista ainoastaan, jos maastapoistamisen täytäntöönpano merkitsisi palauttamiskiellon periaatteen loukkaamista (a alakohta) tai jos maastapoistamista koskevaan päätökseen kohdistuvalla muutoksenhaulla on katsottu olevan lykkäävä vaikutus (b alakohta). Ensin mainittu tilanne ei koske oikeutta yksityiselämän kunnioittamiseen. Jälkimmäisessä tilanteessa ei voida lähtökohtaisesti pitää poissuljettuna, että vakavasti sairaan kolmannen maan kansalaisen maastapoistamisen täytäntöönpanon tapauksessa yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden loukkausta voitaisiin pitää tuomiossa Abdida [72] tarkoitetulla tavalla ”vakavana ja korjaamattomana” ja että muutoksenhaulla olisi siten perusteltua katsoa olevan lykkäävä vaikutus. Minun on kuitenkin vaikeaa kuvitella tilannetta, jossa näin olisi.

119. Komissio väittää kirjallisissa huomautuksissaan, että jäsenvaltiot voivat direktiivin 2008/115 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti ottaa maastapoistamisen *ajankohtaa* määrittäessään huomioon lääketieteelliset tekijät, jotka eivät johda palauttamiskiellon vastaiseen tilanteeseen mutta jotka ovat sen vuoksi, että ne ovat vähemmän vakavia, merkityksellisiä ainoastaan osana maastapoistamista koskevan toimenpiteen kohteena olevan kolmannen maan kansalaisen yksityiselämän kunnioittamista koskevaa oikeutta.

120. En yhdy tähän näkemykseen. Pidän nimittäin selvänä, että tämän direktiivin 9 artiklan 2 kohdan a alakohdassa jäsenvaltioille annettu mahdollisuus lykätä maastapoistamista koskee tilanteita, joissa kyseessä olevan kolmannen maan kansalaisen ”fyysisen tai henkisen tilan” vuoksi hänen fyysinen siirtonsa alkuperämaahan on epätarkoituksenmukaista tai mahdotonta alun perin määrättynä päivänä. Jos tämä fyysinen tai henkinen tila johtuisi kyseisen kansalaisen yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden loukkaamisesta, tämä tilanne kuuluisi pikemminkin tämän säännöksen 1 kohtaan, jossa säädetään maastapoistamisen pakollisesta lykkäämisestä kahdessa tapauksessa, joissa sen täytäntöönpanolla loukattaisiin perusoikeutta. [73]

[71] Tuomio Paposhvili, 225 kohta.

[72] Ks. tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 50 kohta).

[73] Kyseessä ovat oikeus olla joutumatta epäinhimillisen ja halventavan kohtelun kohteeksi ja oikeus tehokkaaseen oikeussuojaan.

121. Näin ollen on katsottava, että direktiivissä 2008/115 ei oteta kantaa siihen, mitä oikeudellisia seurauksia on toimivaltaisten kansallisten viranomaisten toteamuksella, jonka mukaan maastapoistamisen täytäntöönpano merkitsisi kolmannen maan kansalaisen yksityiselämän kunnioittamista koskevan oikeuden loukkaamista. Yksikään direktiivin 2008/115 säännös ei koske tällaisia seurauksia, vaan ne kuuluvat siten kansallisen lainsäätäjän toimivaltaan.

122. Kaikilla näillä perusteilla ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa neljänteen ennakkoratkaisukysymykseen siten, että direktiivin 2008/115 5 artiklan b alakohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 7 artiklan kanssa, ja tämän direktiivin 9 artiklaa on tulkittava siten, että jäsenvaltiot voivat ottaa huomioon kolmannen maan kansalaisen terveydentilan osana hänen yksityiselämäänsä, kun ne arvioivat, onko tämän kansalaisen maastapoistamisen täytäntöönpano omiaan loukkaamaan hänen oikeuttaan yksityiselämän kunnioittamiseen, ja mahdollisen loukkaamista koskevan toteamuksen oikeudelliset seuraukset kuuluvat kansallisen lainsäätäjän toimivaltaan.

IV Ratkaisuehdotus

123. Kaiken edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenboschin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin, sellaisina kuin ne on muotoiltu uudelleen, seuraavasti:

1) Jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi 16.12.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/115/EY 5 artiklaa, luettuna yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 4 artiklan ja 19 artiklan 2 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että kolmannen maan kansalaiseen, joka on vakavasti sairas ja oleskelee laittomasti jäsenvaltion alueella, kohdistetaan maastapoistamista koskeva toimenpide tilanteessa, jossa hänen kipunsa voimistuisi merkittävästi ja korjaantumattomasti sen vuoksi, että ainoaa tehokasta kivunlievitystä ei ole laillisesti saatavilla hänen alkuperämaassaan. Määräajalla, jossa tällaisen voimistumisen on ilmettävä, ei ole tämän arvioinnin kannalta merkitystä.

2) Direktiivin 2008/115 5 artiklaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 4 artiklan ja 19 artiklan 2 kohdan kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä sille, että maastapoistamista koskevan toimenpiteen vaikutukset kolmannen maan kansalaisen terveydentilaan otetaan huomioon ainoastaan määritettäessä, pystyykö tämä matkustamaan, ja jos pystyy, millä edellytyksillä. Näitä vaikutuksia on arvioitava myös tarkistettaessa, voiko tämä kansalainen heti saavuttuaan kohdevaltioon saada välttämätöntä hoitoa, jotta voidaan välttää todellinen riski siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee merkittävästi ja korjaantumattomasti.

3) Direktiivin 2008/115 5 artiklan b alakohtaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 7 artiklan kanssa, ja tämän direktiivin 9 artiklaa on tulkittava siten, että jäsenvaltiot voivat ottaa huomioon kolmannen maan kansalaisen terveydentilan osana hänen yksityiselämäänsä, kun ne arvioivat, onko tämän kansalaisen maastapoistamisen täytäntöönpano omiaan loukkaamaan hänen oikeuttaan yksityiselämän kunnioittamiseen, ja mahdollisen loukkaamista koskevan toteamuksen oikeudelliset seuraukset kuuluvat kansallisen lainsäätäjän toimivaltaan.